

A Maróthyak

3. „Éljen a magyar”

Maróthy István 1824 augusztusában hajón indult Belgrádba. Itt a török volt ekkor még az úr. Hogy honosságot nyerjen az országban, háromnegyed évig a várórség orvosaként vállalt szolgálatot, és csak 1825 nyarán ment tovább a fővárosba, Konstantinápolyba, a mai Isztambulba. Orvosi működésével hívta föl magára a figyelmet. Csak úgy hívták: a magyar orvos. A török kormány 1828-ban rábízta az orvosképzést és az elmegyógyintézetet. Öt évig szolgálta e minőségében a török birodalmat. Ezekből az évekből fennmaradt öt levele: egy bátyjához, négy az öccséhez. Ezeket is Bálint Sándor tette közzé az életrajzzal együtt az Orvostörténeti Könyvtár Közleményeiben. 1830. február 25-én a török és a magyar nyelv szókincsének rokonságáról értekezik öccsének. 1831. február 16-án, hamvazószerdán, eszébe jutnak az otthoni finom farsangi falatok. Bátyjának írja: „az egykori töltött póka [pulyka], szárna [töltött káposzta], béles meg a fánk, fölöttébb érdeklik emlékezetemet”. Beszámol az ő húshagytól ételeiről: rizskása aludttojással, sonka cukorral [!] és mézes rántás; fánk is volt, faolajban sütvé!

1831. augusztus 10-én az akkor egész Kelet-Európát foglalkoztató kolerajárvány kapcsán tanácsokat küld öccsének. Ugyanez év október 24-én is még ez foglalkoztatja. A tünetek egyike, a hideglelés ellen — úgy mond — „a jó budal bor melegítő erejével minden herbatét [herbateát] felülhalad”. 1832. január 25-én arra panaszkodik öccsének, hogy hét éve nem beszélt magyarul, mert nem volt kivel. „Minapában egy Árva megyei gyolcsos tóra találtam az utcán, ámbár alig

értettem, mégis több óráig esikorgattam magyarul.” Első konstantinápolyi tartózkodásának egy kémkedési ügy vetett véget. 1833-ban bizonyos Bernáth nevezetű magyar orvos került a török fővárosba, s Maróthy ajánlására egy éleltár mellett kapott szállást. Két hét után tűz ütött ki a lakásában, és ez tovaterjedve elémésztette az éleltárt hétéves vezető mázsa élelmiszerekkel, sőt a Boszporuszon kétszeresült megrakott, a hadsereg ellátására szolgáló két hajó is összeégett, ezért a sereg nem indulhatott a szultán tervezte hadjáratra Egyiptom ellen. Bernáthot kémkedéssel gyanúsították, száműzték, és ajánlójának, Maróthyknak is azt tanácsolták jóakarói, hogy egy időre tünjön el Isztambulból. Erre ő egy angol postahajón Szmirnába (a mai Izmirbe) ment, majd onnan 1833. október 21-én egy karavánnal útnak indult keletnek. Nyolevannapi utazás után Kisászián keresztül Taurisba, a mai Tabrizba (Irán) érkezett.

Az olvasónak érdemes most elővennie a legújabb világtalálást, hogy követhesse földünk hajdani útját azokon a tájakon, amelyek soha azóta úgy nem kerültek mindennapi figyelmünk körébe, mint éppen napjainkban. Maróthy István Tabrizba érkezése utáni ötödik napon már a perzsa várórség orvosa lett. Egy és háromnegyed év múlva Shirazba rendelték, ugyancsak az orvosképzés irányítójának. Itt is két évig működött. Ekkor kinevezték egy expedíció orvosának, és ebben a minőségben bejárta Iránt és Afganisztánt. Egészen Kabulig jutott el.

Útközben fölkeresték a régi perzsa birodalom fővárosának, Persepolisnek romjait. I. Darioz — akit mi Dárius kincsét emlegetve is-

merünk — székvárosa volt az i. e. V. és IV. században, és Nagy Sándor — állítólag részegségében — pusztította el 330-ban. A romváros első magyar leírása Vámbéri Ármintól származik: ő 1863 októberében járt itt, és útjéről *Vándorlásaim és élményeim Persiában* címmel 1867-ben könyvet adott ki. Elmondja azt is, hogy a falakba vésvé rengeteg angol és néhány német nevet talált, köztük a múlt századok híres utazóit is. Kétnapi kutatás után sem lett magyar nevet, „En volnék tehát a legelső — írja — nemzetem fiai közül, ki e romokat s e nevezetes vidéket meglátogattam — gondolván magamban; — de amidőn harmadnapon, éppen azon rész alatt ögyelegettem, mely fekete márványból van, nagy örömeimre egy ablakmélyedésben ezen szavakra akadtam: *Maróthy István 1839*. Gyermekkedő örmömmel vizsgáltam földimnek írását, s bárha ő elborította is tölem azon jogot, hogy magamat azon első magyarnak nevezhessem, ki Persepolist meglátogatta; meg nem állhatam, hogy neve alá egy *éjlen-t* ne vessek, s hogy a jövődében ne állana oly egészen egyedül, az én nevemet is társul jegyzem oda. Az egészet vastag vonallal vettem körül, s fölbe e szavakat véstem: *Éljen a magyar!*”

Ezt a történetet Tömörkény István is elbeszéli a *Szegedi Napló* 1902. december 25-i számában megjelent *Maróthy doktor* című tárcájában. Írásának ez a csattanója: „Se titulus, se rang, se semmi. Csak éppen: *Maróthy* — meg hogy: *Éljen a hazá!*” Ő tehát úgy tudta, hogy ez a lelkes jelzés is a szegedi utazó keze vonása.

Péter László

(Következik: A visszaadott könyv.)

Művelt ifjúságért, korszerű műveltségért

Két pályázat fiataloknak

A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség az új mozgalmi évben megrendezi a *Művelt ifjúságért, korszerű műveltségért!* című akcióját. Kiemelt szerep jut ezen belül a *film-műveltségért*, e műfajjal való ismerkedésnek, a rendszeres moziba járásnak, filmvitáknak, játékos vetélkedőknek. A részvételi lehetőségek egyik módját ismerteti *felhívásában* a KISZ megyei bizottsága és a Csongrád megyei Mozizületi Vállalat. A *Film és ifjúság* akció célja, hogy a fiatalok lehetőség szerint minél nagyobb számban ismerkedjenek meg a filmművészet kiemelkedő alkotásával, s ezek segítségével előpolitikai, ideológiai, esztétikai ismereteik bővítését, közéleti aktivitásukat. A megyei akciót két egymásra épülő programmal hirdették meg, amely az országos döntővel együtt október elsejétől 1981. március 30-ig tart. Az ajánlott filmek a moziműsorok plakátjain „Film és ifjúság” jelzéssel szerepelnek. A felhívást közzétett szervek négy filmre szóló kedvezményes bérletet bocsátottak ki. Az alapszervezetek között mozilátogatási versenyt hirdettek. A területi versenyek győztesei vehetnek részt a megyei döntőben. A második programban szereplő szellemi vetélkedő első fordulóját február 5-ig, döntőjét február 25-ig bonyolítják le.

Könyv és ifjúság a címe a másik vetélkedősorozatnak. A fiatalok és a könyvtárak kapcsolatának elmélyítése és rendszeresítése érdekében a KISZ megyei bizottsága és a Somogyi-könyvtár az alábbi részvételi feltételeket tette közzé: könyvtári tagság vagy a jelentkezés előtti beiratkozás; az általuk használt könyvtár rendjének, a könyvek csoportosításának megismerése, a könyvtári katalógus használata; négy kézikönyv alapos megismerése, s azokban gyors és biztos tájékozódás; a javasolt szépirodalmi könyvek közül kettő elolvasása.

A sok ötletességet, gondolkodási készséget, alpműveltséget és könyvtári tájékozódási képességet feltételező vetélkedő első fordulóját november 10-ig bonyolítják le, a városi döntő dátuma november 15., a megyei döntőre november 20-án kerül sor. A vetélkedőt kiíró két szerv felhívásához mellékelte az egyéni teljesítésekhez és a csapatvetélkedőkhöz ajánlott irodalmi anyag jegyzékét.

Megjelent a Ludas Matyi évkönyv

Az 1981-es évkönyv címe: „Egészségügyi ABC”. Bevezetőjében emlékezteti az olvasót Fazekas Mihály Ludas Matyi című elbeszélő költeményének arra a részletére, amelyben Ludas Matyi, orvosnak öltözve, elpáholja Döbrögit.

Ludas Matyi ismét orvos lesz. Általános orvos. Van egy általános orvossága is: a humor. Jót tesz annak is, aki olvassa, és jót tesz annak is, aki műveli. Felír tehát az olvasónak egy kötetnyi humort, rajzban és írásban. Mire jó a humor?

„Évkönyvünk olvasása elmulasztja a fejfájást, az idegességet. Néhány rajz megtekintése és egy-két cikk elolvasása javít a közérzetünkön. Frissebbnek, fiatalabbnak érezzük magunkat. Talán még szebbnek is. És megértőbbek, jobbak leszünk” — olvashatjuk a bevezetőben.

Az évkönyvben tanácsot kapnak olvasóink: hogyan viselkedjenek adott helyzetekben. Előírás: mindennap egy jó adag humor — reggel, délután, este.

STOP reflektor

Közlekedési tanulságok

Kéthetenként találkozunk majd lapunkban az olvasók ezzel a címmel: Reflektor. Új rovatot indítunk ugyanis útjára, rendszeresen helyet biztosítva így azoknak az íróknak, melyek — ha könyvtári katalógusba kellenek sorolnunk azokat témájuk szerint — egyetlen fogalom köré lennének csoportosíthatók: közlekedés. Az életünknek szerves részévé lett *tevékenységünk* persze eddig is nap mint nap szólunk, s természetesen ezután is megtalálják olvasóink lapunk más helyein a megszokott aktuális, figyelemfelkeltő, híradásnak szánt közlekedési információkat.

1.

A Reflektor azonban mára rendeltetett: olyan, a közlekedéssel összefüggő írások közreadására, amelyek alaposabban elemeznék egy-egy részkerületet; a szakterület több ismerőjének véleményét foglalják össze, s ha úgy adódik, akár szembesítik a nézeteket, hogy közelebb jussunk az általános érvényű tanulságokhoz. S ezáltal minél többekkel fogadtassuk el a gyakorlatban is a bizonyítást egyébként nem is kívánó tételt: a közlekedésről nem akkor kell sokat beszélni, amikor már tragédiák okozójává lett, hanem amikor még örömeik forrása.

Mert ugye sétálni, járni, biciklizni, motorozni, autózni jól! Kényelmesebb villamossal menni, mint gyalog, s autóbusszal gyorsabb, mint lovas kocsin. Nehéz terhet nem a hátán, hanem a csomagtartón visz az ember, s ami gyalogosan egy napi járóföldre lenne tőlünk, négy keréken másfél órára közeledik. Járnai az utat — ez sok élmény, tapasztalat, öröm forrása lehet; s aligha van ember a földön, aki szánt-szándékkal akarná akadályozni mások szabad mozgását, aki készakarvára idézne elő balesetet, aki ne rendelje meg egy-egy közúti tragédia híre hallatán. És mégis: egy zaklatott pillanat, egy álmatlan éjszaka, egy mély kátyú az úton, egy otthon hagyott szemüveg, egy laza csavar, egy rosszul becsült távolság, egy pohár ital, egy kis virtuskodás elég, hogy a négyéves O. Attilát másnap már hiába keressék társai az óvodában; a 12 éves V. Anita édesanyja nem tudjon többé a T-betűs autókra nézni, Tadeusz R. lódzi lakosnak már soha többé ne legyen szüksége kempingfelszerelésre és a 79 éves P. Mihálynak se mondják többé a lányai: papa, inkább buszszal menjen az SZTK-ba...

„Sose szokta elengedni a kezem; minden kis zöreire felfigyelt máskor; ha nem balra rántom a kormányt; pedig mondta neki az orvos, hogy az a gyógyszer szédülést okoz” — ismerős mondatok, ugye? Naponta halljuk, miként értékelik az emberek a baleseteket elő-

kezt, rendezvényeket szervez a legkülönbözőbb korosztályoknak. A legfiatalabbakat, az óvodásokat és az iskolásokat a negyedik csoport tagjai patronálják — bízva abban, hogy e felnővő új nemzedék már érettebb fejével védi ki a motorizáció veszélyeit.

Pedagógusokat, közlekedésszervezőket, tervezőket, a gépjárművezető-képzés felelőseit, szakmérnököket és közlekedési ügyészeket, rendőröket és társadalmi szervek képviselőit fogják össze azok a szervezetek, amelyeknek szándékairól az előzőekben szölvünk. A közlekedésbiztonsági tanácsokról, akciókról, rendezvényekről, felvilágosító és nevelő munkájukról új rovatunk jelentése előtt is olvashattak már az érdeklődők; most mindehhez annyit tennék hozzá: a Reflektor is a Csongrád megyében tevékenykedő szervezetek kezdeményezésére jött létre. Szervezésében segítségünkre lehet azonban az is, aki nem tagja, de pártolója a közlekedés biztonságát védő, erősítő szervezetnek: segítségünkre lehet minden, ötletadásra kész olvasónk.

2.

E bevezetőben hadd szóljunk néhány, hamarosan feldolgozandó témánkról, hogy jelezzük elkövetésünk irányművét. Sorra vesszük, mit tehetnek a felnőttek a gyermekek védelmében, az idősök érdekében, összefoglalót adunk majd az őszi-téli autózás és motorozás néhány technikai, karbantartási rejtelméről, a képzés és továbbképzés szervezett lehetőségeiről, s körvonalazzuk azokat a veszélyeket, amelyeket az alkoholfogyasztás rejt magában. A sort olvasóink tanácsai, ötletei alapján folytatjuk majd. Azt szeretnénk ugyanis, ha minél többeket érdeklő kérdések sorára kaphatna választ lapunk új rovatában az olvasó, ha maga is részesévé válna a közlekedésről folytatott eszmecsereknél — egyebek között azzal, hogy hozzászól, vitatkozik, javasol, azaz figyelemmel kíséri szűkebb környezetét feljegyzésre, közreadásra érdemes jelenségeit.

Elsősorban persze azzal lehet e mozgalom támogatója a közlekedő ember — és ki nem az manapság? —, hogy legjobb képessége szerint el-sajátítja és alkalmazza az írott és íratlan magatartási szabályokat, hogy saját felelősségét a felelőtlenek megfékezésére, tapasztalatát a tapasztalatlanok oktatására használja fel. Ebben szeretnénk segítséget adni azzal, hogy egy-egy témáról feldolgozásával továbbgondolkodásra készítenek partnereinket, az olvasókat.

3.

S hogy éppen ma indítjuk útjára közlekedési rovatunkat, nem egészen véletlen: közlekedésbiztonsági akció kezdődött Csongrád megyében, s egy héten át még fokozottabb figyelem összpontosul minden, a közlekedéssel kapcsolatos tevékenységre. Bizvást remélhetjük, hogy rovatunknak ugyanazt kívánhatjuk, mint valamennyi közlekedő partnerünknek: szerencsés utat, biztonságos továbbjutást!

Díjazott:

A kisteleki kertbarátkör

A kisteleki kertbarátkör OMÉK-on nyert ezüstéremhez előzmény is tartozik. Mielőtt Budapestre, az ünnepélyes eredményhirdetésen Pap Istvánék átvették volna a kitüntetést, már többször bizonyítottak. Szentesen, Mezőtúron és otthon, Kisteleken rendeztek szemre tetszetős és sikert hozó kiállításokat.

A baráti társaság 1977-ben alakult, főleg kisteleki gardákból, kiskertek szeretői, barkácsolni vágyó emberekből. Azóta már a környékbelieket is sikerült elcsábítaniuk, s mostanra 70-en tagok a közösségben. Minden második hónapban szakmai előadást tartanak, ahová meghívják az ismerősöket is. Erre tettek fogadalmat az alapításkor. Ezenkívül még évente egyszer-kétszer tanulmányúton, kiránduláson vesznek részt. „Bekéredkednek” gazdaságokba, s amit látnak, megbeszélnek. Jelszó: a rosszat is meg kell látni. Már csak azért is, mert így nem érdemes csinálni. Általában az ilyen tapasztalatcserékről hasznos észrevételekkel gazdagodva térnek

haza. Van, amikor magot, vesszőt, csemetét is hoznak, s ugyanúgy ők is visznek „kóstoló” a sajátjukból, ha vendégségbe mennek.

A kiállításokra a legszebb portékákat viszik, legutóbb az OMÉK-ra — 58-félet. Dinnyét, barackot, szilvát, borokat láthattak az érdeklődők. Költséges a „reprezentáció”, mert amit egyszer elvisznek a kertből, az nem kerül vissza. Nem is sajnálják — mondotta Völgyesi József, a kertbarátkör elnöke —, mert az élménynek, a jó érzésnek nincsen ára. A kiállításról hozott példa is erről beszél: a szép, mutatós barack láttán összeveszett a férj, meg a feleség. Egyikük erősítve, hogy amit látnak, az műanyagból van, mert akkorával ő még nem találkozott.

A kisteleki kertbarátkör tagjainak többsége munkaidőben — az iparban, a kereskedelemben, a szolgáltatásban dolgozik. De akad közöttük nyugdíjas, „hivatalos” gazdálkodó is. Segíti munkájukat a két térsz és az APÉSZ is. Amikor szükséges kiskocsit, buszt kapnak.

Szennyvíztisztító

A Bajkál-tó partján befejeződött egy új típusú, nagy teljesítményű, automatizált ipari szennyvíztisztító próbatüzeme. A berendezés kifo-

gástalan tisztaságú vizet szolgáltat, a visszamaradó üledéket pedig felhasználják. A tisztító sorozatgyártását megkezdték.